

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 43.

Fredagen den 7 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 innevarande juni.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 89 samt bankoutskottets memorial nr 55 och 56 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 89):

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen med bifall till herrar Rahmns m. fl. och E. Nylanders m. fl. motioner I: 149 och II: 256 må såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för av svenska handelskamrarna i London och Paris för budgetåret 1935/1936 anvisa ett tilläggsanslag av för den förra 3,000 kronor och den senare 2,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit herrar Rahmns m. fl. och E. Nylanders m. fl. motioner, I: 149 och II: 256.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 87 Ja och 115 Nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 89 Ja och 47 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 87 Ja och 115 Nej, sammanräkningen visade 176 Ja och 162 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 55):

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i punkten 31 av sitt utlåtande nr 45 hemställt, eller att motionen II: 217 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motion II: 217, medgivit, att till Nils Erik Gustaf Grahn må från och med den 1 januari 1935 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas det understöd, som skulle hava tillkommit honom, därest förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, varit å honom tillämplig; dock utan rätt för Grahn att å sagda understöd åtnjuta dyrtidstillägg.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 36 Ja och 167 Nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 63 Ja och 72 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 36 Ja och 167 Nej, sammanräkningen visade 99 Ja och 239 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

3:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 56):

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i punkten 60 av sitt utlåtande nr 45 hemställt, eller att motionen II: 347 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motion II: 347, medgivit, att förre ban- och byggnadsarbetaren Karl Richard Jakobsson må, räknat från och med den 1 januari 1935, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 504 kronor, att utgå av trafikmedel.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 60 Ja och 142 Nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd,

hade utfallit med 74 Ja och 61 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 60 Ja och 142 Nej,
sammanräkningen visade 134 Ja och 203 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogos vart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, angående en i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, om ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige väckt motion; och

nr 22, angående två i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Vidare föredrogos vart för sig samt lades till handlingarna statsutskottets memorial:

nr 165, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning bebadade framställning angående anslag till bestridande av kostnaderna för uppförande av anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 67, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitat biträde biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogs herr *Ossbahrs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa spörsmål i anledning av att till försvarsverket utav viss firma offererad flygplanstyps prestanda och pris obehörigen bringats till konkurrerande firmas kännedom.

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till berörda anhållan, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte en i ämnet väckt motion, allt i vad rör pensionsväsendet;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befatt-

ningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 74, i anledning av väckt motion om provisoriskt dyrortstillägg åt befattningshavare i statens tjänst i Stockholm och vissa förorter till Stockholm, i vad motionen rör till bankoutskottets handläggning hörande ärenden;

nr 75, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1935/1936 till befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 76, i anledning av väckta motioner angående tillhandahållande av statsobligationer för lösning av skogsägarnas kreditfråga; och

nr 77, i anledning av väckt motion om viss lönefyllnad till statstjänstemän i Linköping i vad motionen rör till bankoutskottets handläggning hörande ärenden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

*Ang. pension
åt f. d. över-
sten C. S. I.
Petersson.*

Härpå föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 207, punkten 16, angående pension åt verkställande ledamoten i djurgårdskommissionen, f. d. översten C. S. I. Petersson; och yttrade därvid.

Herr Lovén: Herr talman! Jag har antecknat vid detta utlåtande en blank reservation. Därför skall jag be att med några ord få klargöra, varför jag har antecknat den. Det är så, att översten Petersson varit verkställande ledamot av djurgårdskommissionen. Mot denna kommissions tidigare affärer ha statsrevisorerna gjort anmärkning beträffande det förfarande, som djurgårdskommissionen iakttagit. Dessa anmärkningar hava behandlats av statsutskottet, och statsutskottet har icke ansett sig kunna fälla något avgörande i frågan med hänsyn till den utredning, som föreligger, utan begärt, att utredningen skall fortsättas av detta års statsrevisorer. Under sådana förhållanden har jag inom utskottet ansett, att det borde anstå med pension åt denne verkställande ledamot, till dess frågan blivit utredd i hela dess vidd angående djurgårdskommissionen. Jag har blivit ensam om den meningen i bankoutskottet men antecknat en blank reservation för att inför kammaren klargöra min ställning i denna fråga.

Då nu, herr talman, ett yrkande av mig i denna fråga skulle kunna leda till en kortare eller längre debatt men icke medföra något positivt resultat, skall jag icke göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

*Ang. trafike-
ringen av
Åmål—År-
jängs järnväg.*

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av väckta motioner, angående trafikeringen av Åmål—Årjängs järnväg erhöles på begäran ordet av

Herr Gustafson i Kasenberg, som anförde: Herr talman! Bankoutskottets utlåtande nr 79, som nu föreligger till behandling, avser en motion, som jag jämte några kamrater i kammaren väckt rörande ordnandet av trafiken å Åmål—Årjängs järnväg. Jag ber att till utskottet få uttala vår tacksamhet för den välvilliga behandling, som denna motion rönt. Det är särskilt glädjande, att utskottets utlåtande är enhälligt. Detta beslut kommer, i de trakter som beröras av järnvägen, att hälsas med synnerligen stor glädje och ingiva förhoppningar om att denna järnväg åter skall komma att trafikeras, så att

Ang. trafikeringen av Åmål—Årjängs järnväg. (Forts.)

det uppsving och den företagsamhet, som man beräknat, att denna järnvägsbyggnad skulle medföra, nu kan komma att inträda. Vi motionärer uttala den förhoppningen, att detta utskottets förslag snart nog skall komma att realiseras och giva ett gott resultat för de bygder, som beröras av denna järnväg.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Björling*, *Hansson* i Rubbestad och *Werner* i Höjen.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogos vart för sig bankoutskottets memorial och utlåtanden: nr 80, med förslag till ny instruktion för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna;

nr 81, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående omändrings- och förbättringsarbeten inom riksbankens byggnad i Stockholm;

nr 82, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 83, angående pension åt f. d. bankosekreteraren E. G. Langborg.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 84, angående regleringen för budgetåret 1935—1936 av utgifterna under huvudtiteln riksdagen och dess verk m. m.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härpå föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 85, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till vissa ändringar i staten för riksbanken; och

nr 86, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för tiden från och med den 1 maj 1935 till och med den 30 juni 1936; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av väckt motion om provisoriskt dyrortstillägg åt befattningshavare i statens tjänst i Stockholm och vissa förorter till Stockholm, i vad motionen rör jordbruksärenden; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1935/1936 jämte en i ämnet väckt motion, allt i vad rör jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 13.

*Ang. åtgärder
mot hälsovåd-
ligt larm och
buller.*

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot hälsovådligt larm och buller begärdes ordet av motionären

Herr **Ossbahr**, som yttrade: Jag skall naturligtvis, herr talman, med den utgång, denna fråga fått i utskottet, icke spilla många ord på densamma utan fatta mig mycket kort och sålunda icke komma så mycket buller åstad.

Jag skulle till en början vilja framföra min tacksamhet till utskottet och främst dess ordförande för den omsorgsfulla behandling, som kommit motionen till del, och framför allt för det värdefulla utredningsmaterial, som genom utskottet införskaffats. Jag måste dock naturligtvis som motionär beklaga den kläm, vartill utskottet kommit. Jag måste kanske också finna denna slutsats en smula egendomlig, eftersom utskottet direkt till stöd för densamma åberopar de synpunkter, som medicinalstyrelsen anfört, och dessutom förklarat sig särskilt ha beaktat, vad svenska stadsförbundet i sitt yttrande angivit. Går man till det av svenska stadsförbundets styrelse avgivna yttrandet, skall man nämligen finna, att styrelsen under hänvisning till de av styrelsen anförda synpunkterna för sin del tillstyrker en utredning av de i motionen berörda frågorna. Medicinalstyrelsen åberopar ett yttrande av medlemmen av dess vetenskapliga råd för vetenskapsgrenen hygien, professorn G. Wirgin, som i sitt utlåtande förklarar följande: »Med hänsyn till den föreliggande frågans vikt och betydelse för folkhälsan får jag värdsamt föreslå, att medicinalstyrelsen måtte tillstyrka den begärda utredningen.» Medicinalstyrelsen förklarar också i sitt yttrande, att den tillstyrker den av mig föreslagna utredningen.

Jag skulle nästan vilja ifrågasätta, att utskottet, åtminstone i någon mån, missuppfattat innebörden av den av mig begärda utredningen. Utskottet förklarar nämligen, att »spörsmålets mångsidighet gör det mindre väl ägnat för enhetlig reglering i lagstiftningsväg». Jag har i min motion ingalunda syftat till en sådan enhetlig reglering i lagstiftningsväg, utan jag har tvärtom framhållit, att det vore mycket nödigt, att man måste gå fram på många skilda vägar, vare sig dessa vägar ligga inom rikslagstiftningens eller de kommunala ordningsföreskrifternas område, eller om vägar i viss utsträckning tillhöra det mera tekniska området. För min del tror jag icke det vara möjligt att komma fram till en verklig lösning av detta problem genom detaljlösningar undan för undan, utan jag har den uppfattningen, att man borde söka åstadkomma en grundlig och allsidig omprövning, för att på det sättet utfinna de olika vägar, som kunna visa sig framkomliga. Jag är övertygad om att man

Ang. åtgärder mot hälsovådligt larm och buller. (Forts.)

förr eller senare måste på allvar taga itu med hela detta problem i dess fulla omfattning och att man sålunda måste gå sådana vägar, som man slagit in på i t. ex. Amerika. Jag har sålunda i min motion hänvisat till en utredning, som år 1930 publicerats av The Noise Abatement Commission i New York. Jag tror icke, att utskottet, eller kanske rättare sagt dess majoritet, helt och fullt fattat betydelsen av detta spörsmål, en betydelse, som är av synnerligen allvarlig art för hela folkhälsan, såsom också professor Wirgin i sitt yttrande framhållit.

Jag är i alla fall, såsom jag tidigare sagt, tacksam mot utskottet för dess utomordentligt värdefulla utredning. Och jag skulle ännu en gång vilja framföra ett personligt tack till utskottets ordförande, som jag vet har nedlagt ett mycket stort arbete på behandlingen av denna motion. Jag har, herr talman, såsom jag tidigare berört, intet yrkande. Men detta innebär naturligtvis icke, att jag förbinder mig att icke återkomma vid ett senare och måhända lämpligare tillfälle.

Vidare anförde

Herr Äqvist: Herr talman! Då utskottet intagit den ställning till föreliggande motion, som utlåtandet visar, kan man säga, att det varit med mycken tvekan, som utskottet föreslagit kammaren att avslå motionen. Det råder intet tvivel om att motionären är inne på riktiga vägar. Men enligt min mening har motionären omfattat ett allt för stort område på en gång; ämnet har blivit för vidlyftigt. En del av önskemålen kunna säkerligen tillgodoses genom strängare tillämpning av redan existerande föreskrifter i lagar och kommunala författningar. Och när motionären här har hänvisat till vad utskottet anfört ur svenska stadsförbundets yttrande, så vill jag även peka på, att svenska stadsförbundet bl. a. just säger: »Som synes möter det icke något hinder att med stöd av ordningsstadgan för rikets städer få fastställda antibullerbestämmelser av olika slag. Såsom i motionen framhålles, lämna även andra författningar möjligheter till bullrets bekämpande. Särskilt är detta fallet med hälsovårdsstadgan vad angår hälsovådligt buller. Det ligger i sakens natur, att behovet av mer eller mindre utförliga bestämmelser blir skäligen växlande på olika orter.» Men så säger svenska stadsförbundet: »Sannolikt skulle det dock vara till nytta, om de allmänna författningarna finge genomgå en granskning ur de synpunkter, som i motionen beröras.»

En del av önskemålen böra också kunna tillgodoses genom revision och påbyggnad av gällande författningar i syfte att få dessa mera i överensstämmelse med nutida behov. Något torde måhända böra göras till förmån för en helt ny lagstiftning, såsom beträffande exempelvis inverkan av buller inom fabriker på där anställd personal. Slutligen synes platsen för väckande av förslag i en del hithörande frågor vara stadsfullmäktige eller kommunala myndigheter.

Allt som allt har det synts hart när ogörligt att skapa en mera enhetlig form för skyddsbestämmelser mot alla slags störande och skadliga oljud. Jag räknar då icke med de inskränkningar, samhällsmedlemmar emellan, som med fördel kunna regleras i privata avtal, såsom hyresavtal o. d. Förhållandena i städerna, i synnerhet i de stora städerna, och på landet äro därjämte så olikartade, att stora svårigheter av denna anledning föreligga för en enhetlig lösning av spörsmålet. Men om dessa olika spörsmål tagas upp var för sig och i vissa fall på var sin ort i särskilda förslag, så tror jag, att betydligt större utsikter finnas för realiserande av motionärens önskemål.

Utskottet har under hand införskaffat upplysningar om, hur man i främ-

Ang. åtgärder mot hälsovådligt larm och buller. (Forts.)

mande länder ställer sig till denna fråga. Frågan synes överallt hava tilldragit sig ett mera allmänt intresse. Engelsk administration och lagstiftning avviker så mycket från vår egen, att svaren från det hållet icke äro så givande. Man synes där emellertid hava gått fram på den kommunala vägen, förstärkt med statlig sanktion av fattade beslut. Finland och Norge överensstämman i sin inställning i det stora hela med vårt land. Från Danmark föreligger icke så utförliga upplysningar, att jag kunnat bilda mig någon mening angående uppfattningen där. Som totalomdöme måste sägas, att intresse saknas ingenstades för frågan om bekämpande av hälsovådligt buller, men ingenstades synes man hava nått fram till en enhetlig lösning av frågan.

Om jag i likhet med medicinalstyrelsen finner motionärens syfte synnerligen behjärtansvärt, behöver jag blott falla tillbaka på min egen erfarenhet från en mångårig vistelse i Stockholm för att till fullo förstå motionärens intresse för frågans lösning. Om landsorten icke har samma svårigheter av nutida larm och buller, som de större städerna ha, bör detta icke vara något skäl för att ej se till, att förhållandena i de större städerna bliva så ordnade, att befolkningen där kan leva sitt liv i lugn och ro utan att få sina nerver förstörda. Det är intet tvivel om, att icke åtgärder behöva vidtagas till förbättring av förhållandena på detta område. Om jag sålunda icke kan följa den ärade motionären i hans framställning, så är det endast därför att området är så omfattande, att jag anser mig böra tillråda motionären att begränsa sig till ett visst område för att komma till en tillfredsställande lösning av frågekomplexet. Jag har haft en tjock lunta av lagar från England, Norge, Danmark och Finland. Dessa har jag överlämnat till den ärade motionären för att han skulle få taga del av dem. Jag vill emellertid nu endast uttala den uppfattningen, att det är lämpligt, att motionären återkommer till en kommande riksdag med nya framställningar i den riktning, som jag här tillåtit mig angiva.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av särskild folkräkning; och

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1935/1936 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

*Ang. reglering
av arbetstiden
för viss stats-
anställd
personal.*

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 15 februari 1935 dagtecknad proposition, nr 108, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående av föredragande departementschefen föreslagna reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal.

[*Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal.* (Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förcheft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 508 av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*, som hemställt, att riksdagen som yttrande över ifrågavarande proposition måtte uttala, att den däri föreslagna regleringen av arbetstiden för personalen vid vissa statliga anstalter icke nu borde genomföras, utan att en utredning rörande de ekonomiska verkningsarna av en liknande arbetstidsbegränsning vid kommunala anstalter av jämförlikt slag först kommit till stånd; samt

nr 509 av fröken *Wellin*, som yrkat, att riksdagen vid avgivande av yttrande i anledning av ifrågavarande proposition måtte uttala såsom sin uppfattning, att regleringen av arbetstiden för viss statsanställd personal till normalt 48 timmar i veckan icke borde omfatta inom armén och marinen anställda sjuksköterskor.

Utskottet erinrade i förevarande utlåtande, hurusom enligt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag åttatimmarsdagen skulle i princip genomföras vid vissa statliga anstalter av olika slag, däribland för personalen vid statens sinnessjukhus. I frågans nuvarande läge hade utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka förslaget i fråga. Utskottet, som således biträdde det i motionen II: 508 gjorda uttalandet och alltså funne sig nu icke böra taga ståndpunkt till det i motionen II: 509 gjorda yrkandet, hemställde, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, vad utskottet i utlåtandet anförde.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallen*, *Petrén*, *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Andersson* i Höör, *Andersson* i Prästbol, *Norsell* och *Norling*, vilka ansett, att utskottet bort uttala, bland annat, att utskottet ansåge tiden vara inne, att den arbetstidsreglering, som nu förefunnes, utsträcktes att gälla även de personalgrupper, varom här vore fråga, närmast den vid sinnessjukhusen anställda personalen, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Jansson: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, hava utskottets socialdemokratiska ledamöter reserverat sig för ett yrkande om bifall till den av Kungl. Maj:t gjorda hemställan. Utskottsmajoritetens skäl för att icke vilja vara med om vidtagande av åtgärder för reglering av arbetstiden för de anställda, varom nu är fråga, är huvudsakligen det, att man anser, att detta skulle komma att medföra konsekvenser för de kommunala sjukvårdsinrättningar och andra anstalter, som drivas av kommuner och landsting. Det är ju självklart, att åttatimmarslagens tillämpning även beträffande dessa personalgrupper kommer att tränga sig fram undan för undan. Och jag skulle tro, att de, som deltaga i våra landsting, icke äro främmande för att den dag också måste komma, då landstingen bliva nödsakade vidtaga åtgärder för att bereda denna personal en reglerad arbetstid, som faller inom ramen av de bestämmelser, som i detta avseende för närvarande gälla beträffande en stor del av övriga arbetare i vårt land.

Nu är det ju känt, att på andra områden av statlig verksamhet — i kommunikationsverken, post och telegraf t. ex. — hava där anställda arbetare fått sin arbetstid reglerad enligt åttatimmarslagen. Det förefaller då orimligt, åtminstone enligt min åsikt, att de personalgrupper, som äro anställda vid andra inrättningar, som drivas av staten, och då förnämligast de vid sinnes-

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
sjukhusen anställda, icke skola ha sin arbetstid reglerad i likhet med vad som gäller för dessa andra grupper av statsanställda. Jag nämner särskilt just hospitalspersonalen, därför att denna personal har en tjänstgöring, som är mera krävande och mera uppslitande på nervsystemet än någon annan tjänstgöring vid av staten drivna inrättningar.

Nu anför ju utskottsmajoriteten som skäl för sitt avslagsyrkande bl. a., att denna personal för tre à fyra år sedan fick sin arbetstid reglerad. Och det är sant, att denna personals arbetstid då blev sänkt från 240 timmar per 28 dagar till 240 timmar för 30 dagar. Men jag anser, att denna sänkning icke var så markant, att den kan utgöra något skäl för att man nu icke skulle vidtaga någon ytterligare reglering.

Vi ha för vår del ansett, att de rent sakliga skälen tala för att denna personalgrupp i första hand bör komma i åtanke, då det gäller den föreslagna arbets- tidsregleringen. Utskottsmajoriteten har icke på något sätt velat lyssna på det framställda önskemålet utan har sagt blankt nej. Man ville icke vara med om att göra någonting i detta avseende. Jag vill dock i rättvisans namn erkänna, att det på visst håll höjdes röster för att man här kunde göra början med ett försök till reglering av arbetstiden för vissa grupper av hospitals- personalen. Men den sålunda framkastade tanken vann intet understöd och lände följaktligen icke till något resultat. Jag vågar för min del uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t och speciellt socialministern, som har att handlägga dessa ärenden, icke måtte glömma av att föra frågan på tal även kommande år, trots att man nu från utskottsmajoritetens sida sagt ifrån, att de kommunala sjukhusen lägga hinder i vägen för att man nu skulle kunna tillstyrka förevarande framställning.

Det är vidare märkvärdigt, att utskottsmajoriteten talar om utredning. Jag frågade majoriteten inom utskottet: när nu herrarna anse det omöjligt till- styrka förslaget med anledning av att ingen utredning är verkställd angä- ende de kommunala sjukhusen, varför vilja herrarna icke då skriva till Kungl. Maj:t och begära en dylik utredning? Nej, det fanns ingen, som ville vara med om detta, och man anförde en hel del skäl som motiv för att man icke kunde göra en sådan framställning till Kungl. Maj:t.

Då man behandlar frågan om en inskränkning av arbetstiden, föreligger även en annan omständighet, som man måste taga i betraktande, och det är arbetslöshetsförhållandena inom vårt land. Jag vill gärna erkänna, att det icke är små summor, som det här gäller, utan rätt höga belopp. Men då frågar jag mig: vilketdera är lämpligast, att avkoppla c:a 600 arbetslösa och bereda dem en ordinär anställning med ordinära löner, eller att göra som vi nu göra, anslå stora summor till arbetslöshetsunderstöd? Jag tror, att den merkostnad, som skulle uppstå genom den här föreslagna regleringen av ar- betstiden, i det närmaste skulle uppvägas av den därigenom uppkommande minskningen i anslag till arbetslöshetens bekämpande. I varje fall är detta en omständighet, som jag anser, att man i detta sammanhang icke kan åsido- sätta utan måste skänka beaktande.

Jag anser, att alla skäl tala för att Kungl. Maj:t bör vidtaga åtgärder för framläggande av förslag om reglering av arbetstiden vid dessa anstalter, i första hand vid sinnessjukhusen. Vid sistnämnda anstalter är också sjukdoms- frekvensen bland personalen på grund av den långa tjänstgöringstiden mycket stor. Om jag icke misstar mig, förekomma bland den kvinnliga personalen 20 % sjukdagar och på den manliga sidan 18 % av samtliga tjänstgöringsdagar. Detta är en osedvanligt stor sjukdomsfrekvens, vilken just är beroende på de säregna arbetsförhållanden, som denna personal har, med den konstiga klientel, som den har att röra sig med och att vistas ibland dagen lång.

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan vill till sist endast uttrycka den förhoppningen, att den, som lever och är med nästkommande år, också då skall få taga en dust med denna fråga. Jag tror, att vi icke skola hesitera för att försöka vinna gehör för detta krav. Jag skall gärna erkänna, att det finns vissa områden, där behovet av en arbetstidsreglering icke framträder så starkt, som just då det gäller hospitalspersonalen. Jag har emellertid sysslat mycket med sistnämnda personalgrupp och har besökt nästan samtliga hospital inom landet och med egna ögon sett, under vilka förhållanden denna personal har att tjänstgöra.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Malmö m. fl.

I detta yttrande instämde herrar *Andersson* i Höör, *Andersson* i Munkaljungby, *Hage*, *Hedlund* i Östersund, *Frankenberg*, *Elmroth*, *Fast*, *Werner* i Hultsfred, *Eklund* och *Englund*.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är icke mycket lönt att tala inför en kammare så välbesatt som denna i ett ärende av denna art, när det finns en borgerlig samling i utskottet emot det förslag, som föreligger. Men inför en mera fulltalig kammare skulle jag gjort ett ganska energiskt försök att övertyga kammaren om att det resonemang, som ligger bakom utskottets avstyrkande, icke har den bärighet, som statsutskottets majoritet tycks föreställa sig.

Det förhåller sig alldeles icke på det sättet, att spørgsmålet huruvida man skall införa en genomsnittlig arbetstid av åtta timmar om dagen vid olika statsanstalter i första rummet är ett ekonomiskt spørgsmål. Då på sin tid den svenska riksdagen beslöt en lagstiftning, varigenom åttatimmarsdagen genomfördes inom praktiskt taget hela den svenska industrien, så skulle, om ekonomiska skäl den gången fått vara avgörande för statsmakternas ståndpunktstagande, denna lagstiftning aldrig hava kommit till stånd. Avgörande var i stället den uppfattningen, att man borde sörja för att medborgarna fingo mera tid till sitt eget förfogande. Man borde sörja för att skapa ökade möjligheter till familjeliv och till förströelse samt möjlighet att inhämta kunskaper, särskilt vad den kroppsarbetande klassen beträffar, som ju i regel fått en ganska svag skolunderbyggnad. Det var en rad skäl, kulturella och sociala i främsta rummet, som bestämde den dåvarande svenska regeringen och den svenska riksdagen för att införa en åttatimmarsdag. Samtliga de skäl, som talade för att man borde öka den fritid, som stod den enskilde till buds, och som voro avgörande för lagstiftningen om åttatimmarsdagen, gälla i princip i lika hög grad för den personal, det här är fråga om, som för industriens arbetare. Framför allt gäller detta i den mån denna personal är gift, då de också ha ett hem att se till och ha en familj att umgås med. Jag menar sålunda, att det i första rummet avgörande är icke och kommer icke att bli, då man tar ståndpunkt till en sådan fråga som den föreliggande, huruvida det kostar ettusen kronor mer eller mindre, i varje fall icke när det rör sig om belopp, vilka man i alla fall ungefär något så när kan överskåda.

Nu vill jag först fästa uppmärksamheten på att detta alltså icke är ett förslag till lagstiftning på området. Det är ett förslag, genom vars bifall Kungl. Maj:t skulle känna sig oförhindrad att nästa budgetår begära större anslag och därigenom möjliggöra en begränsning av arbetstiden för den nuvarande personalen, ett anslag som skulle kunna räcka till för en nyanställning av inemot ettusen personer vid de olika anstalter, det här gäller. Huru-

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
vida landstingen skulle komma att på detta område följa ett eventuellt exempel av statsmakterna, torde heller icke i främsta rummet uppfattas som en ekonomisk fråga för dem, utan det blir en fråga om den viljeriktning, som behärskar de olika landstingen. Jag är tämligen säker på att, även om riksdagen skulle bifalla reservationen och man alltså skulle öppna en möjlighet att åstadkomma en genomsnittlig åttatimmars arbetsdag för personal vid sinnessjukhus, komma landsting med konservativ majoritet icke att följa exemplet, under det att landsting med socialdemokratisk majoritet skulle komma att följa riksdagens ställningstagande. Här förutser jag, att landsting med socialdemokratisk majoritet komma att gå före statsmakterna på detta område, helt enkelt därför att som sagt det huvudsakligen är fråga om den viljeriktning, som behärskar olika landsting, liksom det beslut, som skall fattas här i dag är beroende av viljans inställning. Jag kan så mycket lugnare göra ett sådant påstående, som, vad Stockholm beträffar, sedan länge praktiskt taget åttatimmarsdagen är införd vid sinnessjukhusen, och jag skulle tro — det kan måhända bekräftas, huruvida jag har rätt eller icke, av någon ledamot på Stockholmsbanken — att även vad kroppssjukhusen beträffar åttatimmarsdagen åtminstone för en del av personalen är införd, och detsamma torde förhållandet vara med hänsyn till personalen vid kroppssjukhusen i Göteborgs stad. Det är sålunda, jag upprepar det, närmast en fråga, huruvida man anser, att de gamla motiven för införande av åttatimmarsdagen för större delen av kroppssarbetarna inom industrien, i varje fall i vårt land, äro giltiga eller icke även i detta fall, huruvida man bör tillse, att även denna personal kan få ägna litet mera tid åt sina familjer, litet mera tid åt sin kulturella fostran o. s. v. Om man tycker, att detta är en likgiltig sak, går man emot, och tycker man, att det är en behjärtansvärd sak, röstar man bifall till denna proposition.

Jag skall inskränka mig till detta yttrande. Jag skulle bli mycket glad, om kammaren kunde förmå sig att bifalla reservationen, som är bifogad detta utlåtande, varigenom man finge fria händer att inför nästa års riksdag framlägga en budget, som öppnade möjligheter i sådant avseende.

Herr Ström: Herr talman! Det föreliggande utskottsbetänkandet uttalar, att denna fråga om reglering av arbetstiden för dessa arbetargrupper icke är av brådskande natur. Man måste då fråga sig, när de flesta arbetargrupperna i vårt land och även i andra länder fått en reglering av arbetstiden ned till åtta timmar och det nu ganska allmänt diskuteras, huruvida icke en ytterligare sänkning av arbetstiden vore motiverad och möjlig att genomföra, om man då bör ens diskutera frågan, om denna personal verkligen skall komma ned till åtta timmars arbetsdag.

De argument, som framförts i utskottets betänkande, verka som gengångare från en svunnen tid. Man säger dels, att det skulle medföra betydande kostnader till avlöning av ytterligare personal, men det skälet har ju gällt beträffande alla, för vilka man genomfört åttatimmarsdag, varför det icke är något skäl, som talar för att man icke nu skulle genomföra den på denna speciella punkt. Man talar vidare om att det skulle betyda anskaffande av nya personalbostäder. Det är ju också en sak, som åttatimmarsdagens genomförande i allmänhet fört med sig och som man tidigare icke har vänt sig emot, när man genomförde denna reform. Dessutom talar man om ökade sjukvårdsavgifter för landstingen och de större städerna, som skulle bli en följd av förslagets genomförande. Och så säger man slutligen, att denna fråga är icke av en sådan brådskande natur, att icke avgörandet kan anstå tills alla konsekvenser därav kunna exakt överblickas. Jag tror, att man icke menar allvar med det

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
sista uttalandet, ty icke torde det vara möjligt att genom några utredningar få en överblick över alla konsekvenserna av en inskränkning av arbetstiden. Det är icke möjligt vid någon frågas avgörande, och det är icke mera möjligt här än när det gäller andra frågor.

Frågan är däremot — vilket utskottet dock icke alls sysslat med — om icke samhället skulle ha råd och möjlighet att bereda denna personalgrupp i samhället rättvisa, när andra grupper ha fått denna reglering. Denna grupp utför ett mycket hårt och nervpåfrestande arbete. Jag tycker därför att det vore en gärd av rättvisa att nu gå in för en sådan reglering.

Jag skall icke här i tolfte timmen tala om alla de skäl, som tala för att antaga förslaget. Jag förstår ju, att man fortast möjligt vill avbryta detta sammanträde, men jag kan dock icke underlåta att peka på en sådan sak som att denna personal är sysselsatt med sådant arbete, att ett enda ögonblicks bristande uppmärksamhet kan medföra fara till livet både för patienterna och för vårdarna själva. Att när så är förhållandet man skall tvinga denna personal att ha en så lång arbetstid som nu råder är uppenbarligen oriktigt, och de ledamöter i utskottet, som stå för majoritetens uttalande, borde väl ändock slutgiltigt kunna övertygas om, att det är önskvärt och nödvändigt att genomföra en förändring. Jag kan vidare peka på, att denna personal i mycket stor utsträckning brukar vara sjukskriven, d. v. s. att det hårda arbetet, den nervpåfrestande och långa arbetstiden ha gjort, att sjukligheten är mycket stor bland denna personal. Icke finns det anledning för samhället att driva denna personal till ett så långvarigt arbete, att man därigenom riskerar och äventyrar personalens hälsa. När man har massor av arbetslös ungdom, som stå i stämplingsköerna och som skulle kunna hjälpa till i detta fall, så att man icke behöfve pressa ut en så lång arbetstid, då bortfaller det där ekonomiska skälet, som man här talat om, ty samhället måste ju i varje fall hjälpa dem, som stå utan arbete. Vore det brist på arbetskraft, kunde man anföra det skälet, men när den nu finns är det bättre att sysselsätta den i samhällsnyttigt arbete än att pressa en personal till att arbeta i tio à tolv timmar, medan en annan grupp får stå i samhällets stämplingsköer. Redan den omständigheten talar för att nu vidtaga en förändring. Men det som är det avgörande och det som man borde taga hänsyn till är, att denna personalgrupp tillräckligt länge har saknat en rättvis reglering av arbetstiden, och att det vore på tiden att samhället nu säge till att den finge den rättvisa, som den krävt under många år.

I utskottets utlåtande heter det, att denna fråga framfördes i motion 1930. Nu är det 1935, och nu vill man ändock icke besluta i frågan, utan nu vill man ännu ha uppskov för att överblicka alla konsekvenser. Jag tror, att det uppskovet icke är motiverat av det som man därutinnan anför, utan det förhåller sig så, att man för dagen icke vill göra något för att ordna denna fråga.

Den reservation, som är fogad till detta utlåtande, har även den sina brister. Det borde i denna reservation klart ha utsagts, att man kräver en sådan förändring av arbetstiden fortast möjligt. Trots att detta icke är klart utsagt, och när det nu icke finns några möjligheter att ställa något yrkande, får man erkänna, att med biträdande av denna reservation öppnas möjligheter för regeringen att ordna frågan. Och när jag nu för min del yrkar bifall till denna reservation, är det under förhoppning, att regeringen, om reservationen bifalles, omedelbart skall gå i författning om att vidtaga de förberedelser, som erfordras för att denna personal fortast möjligt liksom andra arbetargrupper vederfares full rättvisa genom att för densamma fastställas en arbetstid, som icke betyder, att de behöva slita ut sig i detta hårda och ansträngande arbete, utan att de kunna få den fritid över för sig själva och sina familjer, som andra

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
samhällsgrupper fordra för sig. Då är det också rättvist att man ger den åt denna arbetargrupp.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Man kan ju kanske anse betänkligt, att denna fråga kommit inför riksdagens prövning så sent som skett, men det är ju ett förhållande, som icke nu kan ändras. Den senaste ärade talaren herr Ström gjorde gällande, att den argumentering, som utskottet anfört, erinrar om gengångare från en svunnen tid. Ja, det kan ju hända, att även herr Ströms argumentering i denna kammare börjar bra nog få smak av gengångare. Man känner igen både argumentering och tonfall på ett sådant sätt, att det är icke alldeles obefogat att säga, att vad han anför i alltför hög grad utgör ett eko av vad vi hört förut.

Man har velat underkänna de skäl, som utskottet anfört, främst då beträffande de konsekvenser icke minst av ekonomisk art, som ett beslut skulle föra med sig. Ja, vi ha ju i någon mån börjat vänja oss vid att här besluta utan att utredningen i alla hänseenden har varit tillräcklig för att ge det svar på spörsmålet, som man skäligen bort kunna kräva, innan man fattar vidlyftigare och i sina verkningar både ekonomiskt och annorledes rätt så omfattande beslut. Reservanten herr Jansson erkände, att det icke är fråga om små summor, i fall man går in för åtgärder sådana som reservanterna här föreslå. När detta erkännande har givits, bör man väl också kunna ge det erkännandet, att det icke brådskar mera, än att det finns möjlighet att bereda tid till den behövliga utredningen. Och när man i detta fall talar om de svårigheter, varunder personalen har att kämpa på grund av alltför lång arbetstid, vågar jag ändock hävda den meningen, att det påståendet nog i någon mån är överdrivet. Man får nämligen komma ihåg, att det här rör sig om en tjänstgöring, som i betydlig mån har karaktären av passtjänstgöring, passningsarbete och sålunda i många fall icke är av samma krävande slag som inom andra områden, där man genomfört en laglig reglering av arbetstiden. Jag tror icke, att förhållandena nu äro sådana, att de påkalla så omedelbara åtgärder, att vi icke skulle kunna hinna utreda frågan och kunna bedöma bl. a. de ekonomiska verkningarna, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Fritorp instämde häruti.

Herr **Lind**: Herr talman! Det är med en viss tvekan, som jag tar till orda i denna fråga. Jag är medveten om att jag icke har rätt vare sig som motionär eller utskottsledamot att här uttala mig, och lägger jag så därtill, att jag är nykomling i kammaren, har jag kanske förebragt tre starka skäl för att jag vid detta tillfälle borde ha sällat mig till dem, som nu tiga i församlingen. Om jag icke dess mindre, herr talman, dristar mig att bryta mot den gamla, och jag vill gärna medge det, goda traditionen, är det därför, att jag genom min tidigare erfarenhet, dels som sjukvårdare vid flottan, dels genom min anställning vid Göteborgs stads fattigvårdsanstalter, i någon mån har varit i tillfälle att sätta mig in uti de förhållanden, varunder vår sjukhuspersonal arbetar.

I den föreliggande kungl. propositionen har Kungl. Maj:t begärt ett yttrande angående en ifrågasatt reglering av arbetstiden till i genomsnitt 48 timmar för vissa statstjänstemannagrupper och däribland då sinnessjukhuspersonalen. Den lilla erfarenhet, som jag förvärvat mig under denna min tidigare verksamhet, säger mig, att statsrådet och chefen för socialdepartementet här är inne på fullt riktiga vägar, då han föreslagit denna begräns-

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
ning av arbetstiden, och att han har tagit upp en fråga, som icke kan få undanskjutas av statsmakterna i en oviss framtid. Beklagligt nog är riksdagen icke enig i detta fall. Herr Olsson i Mora m. fl. ledamöter av denna kammare ha i en motion föreslagit, att riksdagen som sin mening måtte uttala, att med den ifrågasatta arbetstidsregleringen måtte anstå, tills man hunnit verkställa en utredning angående de ekonomiska konsekvenser, som man tror skulle bli en följd för de sjukhusinrättningar, som drivas av våra landsting och kommuner. Jag vet icke om herr Olsson i Mora i sitt hemlän har att handlägga ärenden, som röra sjukhusfrågor. Om så är förhållandet skulle jag vilja gratulera honom till den starka ställning han skulle komma att intaga vid de förhandlingar med personalen, som motionärerna befara skulle bli en följd av ett bifall till den föreliggande kungl. propositionen. Jag är livligt övertygad om att herr Olsson med mycket stor skicklighet skulle utnyttja alla de förträffliga argument, som här skulle stå till hans förfogande. Det är nämligen enligt mitt förmenande en ofantlig skillnad på att vårda kroppsligt sjuka och sinnessjuka. Arbetet på ett kroppssjukhus kan väl vara ansträngande, men det har många, många ljusa sidor. Där är det lika ofta patienterna, som muntra upp sina vårdare som vice versa.

Man kan inte säga detsamma om patienterna på ett sinnessjukhus. Att se deras åthävor och höra deras orediga tal är redan detta en mycket stark psykisk påfrestning. Jag skulle därför kunna hålla med motionärerna, då de i motionen säga, att det här icke är fråga om arbete av vanligt slag, om man uti detta inlägger en helt annan mening än vad motionärerna tyckas göra. Jag kan medge, att själva arbetet kanske icke är så fysiskt tröttande, men det är å andra sidan så mycket mera psykiskt uppslitande. Det är icke längre på det sättet, som man i motionen söker göra gällande, att sinnessjukvårdspersonalens arbete i huvudsak skulle vara en vakt- och passningstjänst. Sedan den moderna arbetsterapien infördes, ha de sjukas vårdare och vårdarinnor också arbetsledarens viktiga uppgift att fylla. För övrigt är ingalunda den vakttjänst som förekommer någon leksak, som de ärade motionärerna tyckas tro. Det är inte så trevligt att t. ex. sitta nattvakt på en orolig avdelning på ett utav våra sinnessjukhus. Det händer mycket ofta att personalen blir hotad till liv och lem och även om man icke direkt utsättes för hotelser, vet man i varje fall icke, i vilket ögonblick personalen kan bli överfallen av patienterna. Sådant, det skulle jag vilja säga motionärerna, tar i längden på nerverna. Det är en väsentlig skillnad på att tjänstgöra på en dylik avdelning och att tjänstgöra vid våra vanliga kroppssjukhus.

Att vi här ha att göra med ett synnerligen krävande arbete, därom vittnar också sjukdomsstatistiken. Inom sinnessjukvårdspersonalens förbund finns en understödsförening, som lämnar understöd till medlemmarna efter tre månaders sjukdom. Statistiken visar att av de medlemmar, som 1934 erhöles hjälp, ledo icke mindre än 17.3 procent av nerv- och sinnessjukdomar och 37 procent av tbc. Dessa siffror visa enligt mitt förmenande på ett utomordentligt sätt, att vi här icke ha att göra med ett arbete i vanlig mening. Statsmakterna ha också i andra sammanhang erkänt detta. Såvitt jag minns rätt är det endast telefonister, som vid det nya tjänstepensionsreglementets antagande vid förra årets riksdag tillerkändes en så låg pensionsålder som de kvinnliga befattningshavarna vid våra sinnessjukhus. De manliga befattningshavarna ha också haft och ha fortfarande lägre pensionsålder än de flesta andra manliga befattningshavare i statens tjänst. Man har naturligtvis, såvitt jag kan förstå, föreslagit denna lägre pensionsålder för sinnessjukvårdspersonalen, emedan man funnit att deras arbete är mera krävande och uppslitande än många andra befattningshavares i statens tjänst. Då så är för-

'Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
hållandet, måste jag för min del anse det vara inkonsekvent att av denna personal kräva en längre arbetstid, per dag eller per vecka räknat, än man kräver av andra befattningshavare. Motionärerna befara emellertid, att ett införande av åttatimmarsdagen vid våra sinnessjukhus skulle bli prejudice-
rande för även andra sjukvårdsinrättningar. Jag vill härvidlag understryka
vad herr statsrådet och chefen för socialdepartementet anfört. Vi ha redan
dylika prejudikat. Att en tjänstedag av åtta timmar var införd här i Stock-
holm kände jag för min del icke till, men jag vet att åttatimmarsdagen sedan
flera år tillbaka är införd vid Göteborgs stads sinnessjukhus vid Lillhagen
i Säve kommun.

Sedan några år tillbaka äger inom sinnessjukvården en utveckling rum,
som tenderar till en utökning av den kvinnliga personalen på den manligas
bekostnad. Man har naturligtvis genom denna åtgärd velat försöka att ge
sinnessjukvården en humanare prägel, att ersätta den grovare manliga näven
med den vekare kvinnliga handen, och det är naturligtvis ingenting annat än
gott att säga därom. Men denna utveckling har för den manliga delen av
sjukvårdspersonalen medfört en ytterst allvarlig konsekvens. Det har alltid
varit så förut, att de äldre bland skötarna, under de sista åren de kvarstått i
tjänst, fått tillfälle till något lindrigare tjänstgöring på lugna eller medelsvåra
avdelningar. Sedan den kvinnliga personalen nu i mycket stor utsträckning er-
satt den manliga, måste de manliga skötarna under hela den tid de befinna sig i
tjänst tjänstgöra på de oroligaste avdelningarna och kunna således icke komma
i åtnjutande av den lugnare tjänst, som de så väl skulle kunna ha behövt.

Jag skulle vidare endast vilja påminna kammaren, att det klientel som denna
personal har att göra med, är synnerligen svårskött. Det är ju allmänt be-
kant, att en stor del av dessa sjuka ha lagt bort alla snygghetsvanor. Vilka
uttryck detta ofta brukar taga sig skall jag i detta sammanhang icke när-
mare ingå på. Jag vill bara fästa kammarens uppmärksamhet på saken.
Vidare finnes en grupp kriminella patienter, som i många fall kunna anses så-
som verkligt farliga. På dessa avdelningar äro personalens såväl psykiska
som fysiska påfrestningar synnerligen stora, varför urvalet av och tillgången
till lämplig personal icke kan anses vara tillräckliga. Man måste med bestämd-
het hävda, att införandet av en åttatimmarsdag är en tvingande nödvändighet.

Det finns alltså enligt mitt förmenande många skäl, som tala för att kam-
maren vid detta tillfälle bör bifalla den reservation, som av de socialdemokra-
tiska ledamöterna i utskottet ha fogats till detta statsutskottets utlåtande.
Jag ber därför, herr talman, att till sist få yrka bifall till den reservation,
som avgivits av herr Nilsson i Malmö m. fl.

Fröken Wellin: Herr talman! I motionen nr 509 har jag yrkat, att sjuk-
sköterskorna inom armén och marinen måtte undantagas ifrån en eventuell
blivande lagstiftning i fråga om arbetstiden för sjukvårdspersonalen.

Jag har gjort detta icke därför att jag anser, att icke även deras arbets-
börda kan behöva lättas, utan jag har gjort det av ideella skäl. Som jag vid
tidigare tillfälle här uttalat anser jag, att sjukvården i och för sig är ett verk-
samsomhetsområde, som i allra högsta grad har personlig betoning och måste ha
detta för att arbetet skall bli fullgjort till verklig nytta för patienterna. Det
går inte att reglera detta arbete efter samma regler och normer som industri-
ellt arbete och dylikt. Också har medicinalstyrelsen redan slagit in på andra
vägar för åstadkommandet av lättnad i fråga om sjuksköterskornas och elever-
nas arbetstid, och min önskan är, att samtliga sköterskor och elever måtte bli
likställda i det fallet. Detta är min avsikt med motionen i fråga.

Redan innan jag hörde den föregående ärade talaren, hade jag tänkt att vid

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
detta tillfälle få säga ett par ord om kroppssjukvården och sinnessjukvården jämte respektive personals arbetsförhållanden. Det kan ju mycket väl sägas, att ett bifall till ett förslag om förkortande av arbetstiden för sinnessjukvårdspersonalen skulle ha prejudicerande verkan beträffande personalen inom kroppssjukvården. Det må vara hänt, att det ligger en viss sanning i detta. Jag anser dock, att, även om man vid en jämförelse mellan dessa båda personalgruppers arbetsuppgifter kan säga sig, att de som arbeta inom sinnessjukvården icke ha lika tungt kroppsarbete många gånger som vad de ha, som arbeta vid kroppssjukhusen, måste jag i likhet med den föregående talaren hävda, att de som arbeta inom sinnessjukvården dag efter dag och år efter år leva under en så stark psykisk påfrestning, att det sannerligen är berättigat att de få litet kortare arbetstid än de som arbeta på kroppssjukhusen.

Jag har ansett att rättvisan krävde att jag sade detta. Själv har jag haft min verksamhet som sjuksköterska i huvudsak inom kroppssjukvården, men jag har dock genom mitt arbete kommit i så nära kontakt med dem som arbeta inom sinnessjukvården — och har också själv deltagit i sinnessjukvård — att jag på grund av personlig erfarenhet kan göra detta uttalande. Därvidlag vill jag i mycket instämma uti vad den föregående talaren här uttalat.

Herr Lind nämnde också något om den konkurrens, som förekommer inom sjukvården mellan den manliga och kvinnliga arbetskraften. Jag har en gång tidigare här uttalat, att denna fråga icke kan och får vara någonting som skall avgöras med hänsyn till personalens ställning såsom män eller kvinnor, utan detta är en fråga som måste lösas med hänsyn till sjukvården och patienterna. Jag hoppas, att den frågan skall kunna lösas, utan att det behöver uppstå någon strid emellan de manliga och kvinnliga befattningshavarna. Jag förstår till fullo, att den manliga personalen kan komma i en ogynnsammare ställning än tidigare just genom att de kvinnliga befattningshavarna tränga ut dem på sådana platser, som rent fysiskt sett äro lättare att sköta. Det är ju detta det gäller. I övrigt vill jag säga, att en manlig sjukvårdare kan, om han har de personliga förutsättningarna, vara fullt ut lika god och kanske bättre än en och annan kvinnlig sjukvårdare. Det är icke en fråga om kön därvidlag utan om personliga förutsättningar. Jag förstår emellertid som sagt, att de manliga sjukvårdarna i vissa fall kunna bli lidande på den konkurrens, som försiggår.

Herr talman! Jag skall icke uppta tiden längre, men jag har ansett mig böra göra detta uttalande. Som frågan nu ligger till har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr Ström, som yttrade: Herr talman! Endast ett par repliker till herr Magnusson i Skövde. Han förmenade att det arbete, varmed här avsedda personal är sysselsatt, i stort sett består av passningsarbete, som icke skulle vara så ansträngande.

Nu har det emellertid till yttermera visso under denna debatt ifrån olika håll omvitnats, hur ansträngande detta arbete verkligen är. Jag skulle vilja rekommendera herr Magnusson i Skövde att något närmare studera det passningsarbete, som utföres på de oroliga avdelningarna på sinnessjukhusen. Kan herr Magnusson sedan komma tillbaka och påstå, att det är passningsarbete utav sådant slag som icke är så ansträngande, då förstår jag överhuvud taget icke hans bedömande av ett arbetes karaktär.

Herr Magnusson yttrade vidare, att om vi också påstode, att hans argu-

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
mentering i denna fråga verkade gengångare, så fanns det en annan argumentering, som verkade precis detsamma. Ja, det är ju möjligt att herr Magnusson i Skövde anser, att det försvar vi presterat för denna personalgrupps intressen verkar gengångare. Det försvaret ha vi nämligen alltid presterat, när det gällt intressen för arbetargrupper, som man kan säga icke ha beretts rättvisa av samhället, och så är förhållandet med denna grupp.

Vidare anförde:

Herr Hage: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att uttrycka min förvåning över den ståndpunkt, som i denna fråga intagits av fröken Wellin. Hon gjorde här gällande, att om en arbetstidsreglering genomföres för sjukvårdspersonalen, borde denna icke komma att omfatta sjuksköterskor inom armén och marinen. Detta måste väl innebära, att om det på sjukhus, vilkas ledning är lagd i arméns hand, även intages civila patienter, skulle alltså där gälla helt andra regler än vid sjukanstalter i övrigt.

Jag föreställer mig att det är fullständigt omöjligt att ordna saken på sätt som fröken Wellin föreslagit. Detta gör jag icke minst, emedan det inom mitt landstingsområde finns en sådan militär sjukvårdsanstalt, som användes som hälftenbruk mellan landstinget och staten. Och skulle landstinget eventuellt — som en följd av utvecklingen på detta område — komma att övergå till införande av en 8-timmarsdag, förstår jag icke, varmed man skulle kunna försvara en ståndpunkt att icke vilja införa en sådan bestämmelse att gälla även för exempelvis garnisonssjukhuset i Boden. Den linje, fröken Wellin gått in för, är alltså, såvitt jag kan förstå, fullkomligt oframkomlig. Det skulle verka oerhört orättvist, om en sådan linje finge någon anslutning här i landet.

I övrigt vill jag inskränka mig till att säga, att den, som har någon erfarenhet, när det gäller sinnessjukhusen och den personal, som där är placerad, måste på det kraftigaste understryka de synpunkter, som här kommit fram och som motivera en lagstiftning om mindre arbetstid på detta område. Beträffande särskilt de avdelningar, som betraktas som de så kallade oroliga, må man verkligen säga, att personalen där sannerligen har ett sådant arbete, att en dylik lagstiftning för deras vidkommande är minst lika motiverad som för en hel mängd andra statstjänare här i landet. Om en sådan lagstiftning genomföres, blir väl följden, att landstingen måste följa med. I så fall får man naturligtvis rätta sig därefter, ehuru det ju är klart att det för sådana landsting som i Norrbotten, där vi ha en uttaxering av 4 kronor 70 öre, inte är så roligt att gå in för detta. Men det kan inte hjälpas. Det finns ju andra skäl än de ekonomiska, som tala för, att man följer en viss linje i detta avseende. I detta sammanhang vill jag särskilt understryka, att det också finns en sjuksköterskekår, nämligen de yngsta eleverna, vilka som alla veta ha ett sådant arbete, att det behövs, att det göres något för att lätta deras arbetsbörda. Jag skulle tro, att de äldre sköterskorna ha det något bättre. Men de yngsta eleverna ha verkligen ett slit, sådant att det inom andra yrkesområden knappast finnes människor, som ha en sådan oerhörd och uppslitande arbetsbörda sig pålagd.

Nu vet jag visserligen, att det påstås, att det finns en del läkare som säga, att orsaken till att dessa yngre sköterskor få arbeta så hårt är den, att det därigenom rent av skall bli ett naturligt urval, så att de, som icke stå ut med arbetet, kastas åt sidan. Detta kan ju vara synpunkter, som man kan framföra för all del, men nog äro de tämligen brutala. Jag tror det är riktigare

Ang. reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal. (Forts.)
att använda andra metoder för att urskilja dem, som äro lämpliga och icke lämpliga till sjuksköterskor.

Detta är några synpunkter i denna fråga, som jag tycker äro värda att framföras. För min del vidhåller jag mitt tidigare instämmande med den reservation, som här föreligger.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skulle till herr Ström vilja säga, att han citerar på ett sådant sätt, att man får en viss anledning att mot honom vända den förebräelse, som han för icke fullt en vecka sedan här i kammaren i ganska hårda ordalag riktade emot en medlem av regeringen, nämligen att citatet icke är fullt sanningsenligt. Jag har icke yttrat såsom ett generellt omdöme, att de arbeten, varom här är fråga, bestode i passningsarbete enbart, utan jag sade i stället, att *en del* av detta arbete bestod i passningsarbete. Det är nog en rätt stor skillnad mellan detta mitt yttrande och det yttrande, som herr Ström tillskrev mig.

Vidare kunna vi lämna talet om gengångare. Jag vill endast upplysa om, att det icke var de skäl, som herr Ström använde, som gävo anledning till uttrycket, utan att det var herr Ström själv, som jag vågade beteckna såsom varande en gengångare.

Till sist för att belysa vad man här egentligen strider om vill jag erinra om, att en viss reglering utav den på sinnessjukhusen anställda personalens arbete redan skett, och vidare att utskottet icke generellt motsätter sig en ytterligare mera omfattande reglering, men att vi uppställt den mycket rimliga fordringen, att man dessförinnan skall utreda frågan, så att man kan överblicka konsekvenserna i både ekonomiskt och annat hänseende. Det är en mycket sund princip, som jag anser, att man mycket väl kan hävda utan att därför åsidosätta personalens berättigade önskemål och intressen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Jansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 158, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Magnusson i Skövde, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 82 ja och 86 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 16.

Ang. behovet
av viss under-
ordnad perso-
nal vid sjuk-
vårdsanstal-
terna m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 159, i anledning av väckt motion angående utredning rörande behovet av viss underordnad personal vid våra sjukvårdsanstalter m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* väckt motion, nr 5, hade föreslagits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande med det snaraste av utredning angående de normer, enligt vilka behovet av underordnad sjukvårdspersonal — i första hand underläkare och barnmorskor — vid våra sjukvårdsanstalter borde beräknas samt om föreläggande för riksdagen av de förslag i syfte att ernå en tillfredsställande reglering av berörda personals arbetsförhållanden, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan yttrade

Herr **Jacobsson:** Herr talman! I den motion som omhandlas i detta statsutskottsutlåtande ha motionärerna påtalat en ojämnhet, som är rådande på våra lasarett mellan antalet ordinarie läkare å ena sidan och antalet vårdade patienter å andra sidan. Vi ha fäst uppmärksamheten på, hurusom exempelvis vid ett lasarett med 1,900 patienter tre läkare finnas anställda, medan vid ett likartat lasarett med samma patientantal finnas endast två ordinarie läkare, och — för att ta ytterligare ett exempel ur högen — hurusom på ett lasarett 4,500 patienter vårdas av sju ordinarie läkare, under det att på ett annat lasarett samma antal vårdas av allenast fem ordinarie läkare. Exemplet skulle kunna mångfaldigas.

De intresserade ha säkerligen observerat, att jag här rör mig med benämningen ordinarie läkare. Jag gör det av det skälet, att man ofta utfyller det oundgängliga behovet av läkarkrafter med extra läkare eller med assistentläkare, vilka betalas antingen med fritt vivre eller också i vissa fall med upp till 1,500 kronor per år jämte fritt vivre. Det är alltså en ren exploatering av underbetald arbetskraft, som här äger rum, en exploatering, som ingalunda kan försvaras med en hänvisning till att dessa unga läkare erhålla utbildning. Dels utföra nämligen dessa unga läkare ett arbete, för vars utförande borde finnas skäligt avlönad arbetskraft, och dels äro våra lasarett ingalunda ägnade att fungera såsom utbildningssjukhus. Mycket mer skulle kunna vara att tillägga i detta ämne, men jag nöjer mig med att fästa uppmärksamheten på, hurusom hela den nuvarande ordningen med krav på viss, oftast helt oavlönad ehuru effektiv tjänst vid sjukhus utestänger från att kunna bli tjänsteläkare den nyblivne skuldsatte läkaren men gynnar den, som har det bättre ställt i ekonomiskt avseende.

Utskottet har icke anfört någon invändning emot de vägande sakskalet för en förbättring, som vi ha anfört i motionen, och jag skall därför icke vidare fördjupa mig i ämnet. Jag måste dock säga några få ord om de skäl av helt annan art, som utskottet anfört som motiv för sitt avslagsyrkande. Utskottet hänvisar nämligen till statens sjukvårdskommittés betänkande angående den slutna kroppssjukvården i riket, vilket avgavs till statsrådet och chefen för socialdepartementet den 17 maj 1934. Utskottet framhåller här, att detta betänkande nu är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och då utskottet förutsätter, att vad i motionen anförts därvid kommer i betraktande, hemställer utskottet om avslag å motionen. Man märker ju här av utskottets formulering, att här talas om tvenne skilda saker, nämligen dels sjukvårdskommitténs förslag och dels vad som i motionen anförts. Detta är alldeles riktigt,

Ang. behovet av viss underordnad personal vid sjukvårdsanstalterna m. m.

(Forts.)

ty den sak, som berörts i motionen, beröres helt enkelt icke uti detta kommittébetänkande. Man behöver icke läsa mer än betänkandets inledning för att finna det ganska klart utsagt, att kommittén i sitt arbete tagit sikte på vad som ur sjukvårdssynpunkt befunnits önskligt men lämnat åsido spörsmålet om anstaltsläkarnas kompetens och tillsättning. Men det är just detta sistnämnda i betänkandet åsido lämnade spörsmål, som beröres i vår motion. Utskottet synes sålunda förutsätta, att när socialministern i sinom tid tar upp kommitténs förslag till prövning, han plötsligt skall komma att tänka på just de spörsmål och missförhållanden, som vi ha påtalat i vår motion. För ett sådant antagande finns emellertid, såsom jag här påvisat, inga som helst sakskäl, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 160, i anledning av väckta motioner angående Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden.

Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 172, inom första kammaren av herrar *P. Werner Andersson* och *Löfvander* samt den andra, nr 289, inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Toftered *m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen ville uttala sin anslutning till en reglering av Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden på sätt som i motionerna angivits samt i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att kreditkassan medverkade till en avveckling av konkursen dels genom att avskriva sin kvarstående fordran hos föreningen, dels ock genom att till Aktiebolaget Jordbrukarbanken utbetala banken tillkommande utdelning.

I en inom andra kammaren av herrar *Olsson* i Staxäng och *Wallerius* väckt motion, nr 269, hade vidare yrkats, att riksdagen måtte besluta att Aktiebolaget Kreditkassans (a.-b. »Dur») fordringar hos Svenska lantmännens kvarnförening skulle efterskänkas.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av ovanberörda motioner, måtte hos Kungl. Maj:t dels anhålla om övervägande av möjligheterna för viss eftergift av aktiebolaget Durs återstående fordran hos Svenska lantmännens kvarnförening, dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga de åtgärder, som härav kunde föranledas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Kilbom: Herr talman! Detta är ju en historia, som riksdagen tidigare har sysslat med. Senast skedde detta 1924 i och med den så kallade stora upprensningen i Lantmännens riksförening, då riksdagen beslöt teckna aktier i Aktiebolaget Jordbrukarbanken för 15 miljoner kronor. Det är ju verkligen förvånansvärt att nu — tio år efteråt — historien på nytt presenteras riksdagen, och att man kommer med krav på, att statskassan, d. v. s. skattebetalarna, skall satsa ytterligare bortåt 1½ miljon kronor. Det är nu icke min mening, herr talman, att man skulle klämma någon stackare, så att han tvingas gå i konkurs som följd av Kvarnföreningens konkurs. Men när denna sistnämnda är ett faktum, kan man ställa frågan, varför i all rimlighets namn

Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden. (Forts.)
konkursförvaltningen icke fullgjort sitt uppdrag. Vad är det för metod att åtminstone icke försöka ta ut fordringarna individuellt? Naturligtvis möter det vissa svårigheter att söka ut av vederbörande garantitecknare de belopp, som han står i ansvar för. Om icke hela beloppet kan tagas ut, borde man väl ändå ta den del, som vederbörande till äventyrs kan betala. Enligt en uppgift i utskottsutlåtandet är antalet medlemmar, som fortfarande finns kvar, icke mindre än 2,846, och man beräknar, att de allra flesta av dem skola kunna betala. Varför har man då som sagt icke gjort något försök för att reda upp den saken?

Till det kriminella förfaringssätt, som vederbörande ansvariga i Lantmännens riksförbund tilläto sig, då de bildade denna historia och lurade folk att satsa andelar, kommer så ledningens för Kvarnföreningen uppträdande, som väl obestriddligen lär kunna betecknas såsom minst sagt underbart. Härtill kommer slutligen konkursförvaltningens uppträdande, då man bara vräker över det hela på riksdagen och genom några motionärer kräver, att Kreditkassan skall betala kalaset. Ur den synpunkten att Kreditkassans pengar praktiskt taget äro slut, att de hundra miljoner och över på det, som anslogos 1923 och 1924, av vilka vi skulle förlora bara en liten del, äro uppspisade, skulle det kanske icke spela så stor roll, om nu ytterligare den summa det här gäller skulle gå all världens väg. Jag har emellertid svårt att tänka mig, att de som ständigt föra talet om sparsamhet på sina läppar nu så där utan vidare skulle kunna uppträda som försvarare för en sådan politik, och jag är rätt spänd just med hänsyn till detta sistnämnda på vad exempelvis herr Magnusson i Skövde skall komma och försvara detta med. Men ännu mera spänd är jag ur en annan synpunkt. Som herrarna finna, så säger utskottet på sid. 3 i sitt utlåtande: »Utskottet har övervägt möjligheterna för att Kreditkassan *avstår från sin återstående fordran*» — och så denna fras — »under villkor att de båda andra huvudfordringsägarna åtnöjas med *den utdelning i konkursen*, som skulle uppstå, därest allenast den på dem belöpande tredjedelen eller cirka 450,000 kronor uttages.» Förlåt herrar ledamöter av statsutskottets fjärde avdelning, men vad är det för skäl som gör, att Kreditkassan skall *avstå* sin del samtidigt som de två andra fordringsägarna i konkursen *skola få* den del, som kommer på dem? Vad är det som gör, att icke fjärde avdelningen, om ni nu ömma för dem, som sitta fast för insatsgarantien, föreslagit statsutskottet en bestämmelse, som säger, att om Kreditkassan avstår sin del, bör detta ske *förutsatt* att konkursförvaltningen träffar en överenskommelse med de två andra fordringsägarna att också de avstå sin del.

Men härtill kommer slutligen, herr talman, den formella sidan av saken. Det har sagts mig, att statsutskottet gnuggat det hela mycket ingående, och att ärendet varit återförvisat. Det sista kan jag ju förstå. Nu har man slutligen kommit till den uppfattningen, att man icke kan få igenom det hela på annat sätt än genom att man försöker lirka med riksdagen i dess sista timme, 5 minuter före 12, att gå med på detta, och så föreslår man riksdagen — ett högst underligt förslag från statsutskottet må jag säga — att den må »hos Kungl. Maj:t dels anhålla om övervägande av möjligheterna för viss eftergift av aktiebolaget Durs återstående fordran hos Svenska lantmännens kvarnförening dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må äga vidtaga de åtgärder, som härav kunna föranledas». Riksdagen skulle med andra ord i denna fråga *avhända* sig sin bevilningsrätt. Riksdagen skulle in blanco överlämna till Kungl. Maj:t sin bevilningsrätt i detta i vissa avseenden ytterligt oklara men i andra avseenden synnerligen klara fall. Jag antar, att kammarens ledamöter, åtminstone de, som i likhet med mig icke väckt motion, finna ett dylikt uppträdande minst sagt egendomligt.

Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden. (Forts.)

För mitt vidkommande, herr talman, skall jag icke i dag ställa något yrkande. Då jag underlåter detta, gör jag det emellertid icke på grund av att jag icke anser detta tillvägagångssätt upprörande orättvist utan på grund av den situation som riksdagen nu befinner sig i, då ärendet förelägges dess avgörande. Jag vill emellertid till kammarens protokoll bestämt uttala den förmodan att icke regeringen — ty detta förslag går ju igenom — är så legär, så lättsinnig som statsutskottets fjärde avdelning, att den bara vräker på staten och skattebetalarna en ny förlust, samtidigt som därigenom möjlighet medgives för andra fordringsägare att få ut sina pengar. Jag hoppas Kungl. Maj:t i stället verkligen säger ifrån till Malmö valskvarn: Mina herrar, denna sak kan redas upp — på ett villkor, och det är att ni stryka ett brett och tydligt streck över varje som helst anspråk. Vill man gå med på det, då har man visat vilja att hjälpa dem, som ha det sämst. Är det så, att man går in för en lösning efter här föreslagna linjer, lastar man över kostnaderna på staten för att möjligheterna för exempelvis Malmö valskvarn att erhålla en del av sina pengar skola bli större. Något sådant har riksdagen sannerligen ingen anledning att medverka till.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få säga till herr Kilbom, att det ingalunda förhåller sig så, att Malmö valskvarn skulle få större utdelning genom ett bifall till vad som här är ifrågasatt.

Om herr Kilbom läser utskottsutlåtandet, torde han finna, att kvarnbolaget icke kan få mer än vad det har att fordra. Om staten icke vidtager någon åtgärd, beräknar man ju att 1,500,000 kronor skola inflyta, och således får bolaget under alla förhållanden minst lika mycket som om man går in för utskottets förslag. Herr Kilboms fråga, varför konkursförvaltningen icke fullgjort sin skyldighet att indriva dessa belopp, är mycket enkel att besvara. Den har icke kunnat göra det, då beloppet varit beroende av klandertalan, och dom i denna föll först i slutet av april månad detta år. Dessförinnan kunde naturligtvis icke fordringarna indrivas med någon laga verkan. Därvidlag har sålunda ingen försummelse förelegat.

För min del skall jag gärna medgiva, att detta är en fråga, till vilken man av olika anledning ställer sig ganska betänksam, men jag medgiver för den skull icke, att statsutskottets fjärde avdelning eller statsutskottet i dess helhet skulle lättsinnigt ha behandlat denna fråga. Det är nog icke många spörsmål, som kostat oss, vare sig inom avdelningen eller inom utskottet, så mycket huvudbry som detta. Vi ansågo dock, som saken här låg till, att det förelåg lika goda grunder för statsverket, som ju vid många andra tillfällen avlastat enskildas bekymmer och besvärligheter, att härvidlag ingripa, så att icke dessa andelstecknare nu skulle belastas med för dem många gånger mycket riskabel andelsinbetalning. Vi ansågo att det i detta fall kunde anföras goda skäl för att statsverket genom Kreditkassan trädde emellan.

Jag tror att kammaren håller mig räkning för att jag icke önskar riva upp någon lång debatt i denna fråga. Jag tror att kammaren kan gå med på det förslag, som utskottet här framlagt. Att man kan hysa vissa betänkligheter emot detta förstår jag fullväl, men jag tror dock, att skälen för utskottets förslag äro tillräckligt starka för att betänkligheterna må kunna övervinnas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Jag instämmer med herr Kilbom uti att det hade varit önskvärt, att denna sak blivit avklarad samtidigt som man för några år sedan gjorde rekonstruktionen av Svenska

Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden. (Forts.) lantmännens riksförbund, en böndernas ekonomiska sammanslutning. Grunden till denna sorgliga affär är ju vissa förbindelser mellan Svenska lantmännens riksförbund och kvarnföreningen eller, rättare sagt, anledningen därtill är, att Lantmännens riksförbund överlät Malmö stora valskvarn till ett alltför högt pris till kvarnföreningen, varigenom denna redan från början fick sin ekonomi undergrävd.

Vad emellertid de enskilda medlemmarna inom kvarnföreningen beträffar ligger det till på ett annat sätt. Dessa enskilda medlemmar ha iklätt sig ekonomiska förbindelser dels på det sättet, att de vid tecknandet av sina insatser betalat 5 kronor kontant i insats per hektar brukad jord. Därutöver lämnades en revers, motsvarande 20 kronor per insats. Dessa reverser ha sedan blivit indrivna 1927, tror jag det var, då Aktiebolaget Dur fick hand om saken. I själva verket indrevos dessa reverser med en tredjedel av beloppet under vartdera tre på varandra följande år. Men utöver dessa ekonomiska förbindelser, d. v. s. dels insatsen på 5 kronor och dels reversen på 20 kronor, fanns i stadgarna en bestämmelse inryckt om s. k. konkursansvar, som innebar, att därest föreningen trädde i konkurs inom ett år efter det att vederbörande anmält sitt utträde ur föreningen, skulle utöver den direkt tecknade insatsen ytterligare 25 kronor per insats kunna utkrävas. Det är dessa 25 kronor per insats, som nu utkrävs. De förebråelser, som herr Kilbom riktade mot konkursförvaltningen, har herr Magnusson i Skövde redan bemött.

Som herrarna se av utlåtandet, förelägo i detta ärende motioner, vari man anhöll om en reglering av kvarnföreningens skuldförhållanden på sådant sätt, att staten skulle avskriva sin kvarstående fordran hos föreningen genom Aktiebolaget Dur, och dels till Aktiebolaget Jordbrukarbanken utbetala banken tillkommande utdelning. Men om konkursen skulle fullföljas och hela konkursansvaret utkrävas av medlemmarna, skulle samtliga fordringsägare erhålla omkring 23 procent av sin fordran. Vid förhandlingar med Jordbrukarbanken och Malmö stora valskvarn hade dessa parter — liksom även borgenärerna för de mycket obetydliga fordringsbelopp, som i övrigt funnos — förklarat sig villiga att såsom full gottgörelse för sin fordran godtaga ett belopp, som motsvarade vad de skulle få, om konkursen fortsattes, d. v. s. ungefär 23 procent. En utdebitering av ungefär 8 kronor per andel, lika för alla, skulle motsvara vad som ungefär under sådana förhållanden skulle tillfalla Jordbrukarbanken och Malmö valskvarn.

Utskottet har nu ansett, att ytterligare utredning borde verkställas, och att den hjälp, som härigenom eventuellt skulle lämnas, i första hand naturligtvis skulle avvägas i förhållande till vederbörande medlemmars ekonomiska förmåga. Därför har också utskottet föreslagit, såsom framgår av utlåtandet, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om övervägande av möjligheterna för viss eftergift, etc. Det är ju riktigt som herr Kilbom säger, att man härmed ger Kungl. Maj:t en fullmakt in blanco, det vill jag icke bestrida, men Kungl. Maj:t har ju fått mycket större fullmakter i annat sammanhang. Med hänsyn till läget i denna fråga och om man överhuvud taget skulle kunna ifrånsätta utskottets och därmed också från riksdagens sida göra någonting för att förhindra, att konkursansvaret utkrävdes av samtliga medlemmar, även av dem som därigenom skulle komma i stora ekonomiska svårigheter, sågo vi ingen annan utväg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Toftered: Herr talman! Efter det anförande, som hållits av herr Magnusson i Skövde och herr andre vice talmannen, kan jag fatta mig synnerligen kort. Jag hade egentligen icke ämnat deltaga i debatten,

'Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden. (Forts.)
men nu föranleddes jag att begära ordet med anledning av vad herr Kilbom yttrade i sitt anförande.

Varken jag eller mina medmotionärer äro på något sätt intresserade i kvarnföreningen. För egen del har jag varit medlem i densamma men har för åtta år sedan begärt utträde och är således helt och hållet befriad ifrån mitt ansvar. Jag vill emellertid göra herr Kilbom uppmärksam på, att medlemmarna i norra Halland uteslutande äro småbrukare. Herr Kilbom har så många gånger velat göra sig till talesman för småbrukarna, att det förvånar mig, då han nu uppträder emot dem.

Vad som föranlett mig att väcka en motion i detta ärende är att jag har god kännedom om, hur medlemsanskaffningen tillgick. Jag kan intyga, att icke någon av medlemmarna hade reda på, att de voro ansvariga med 25 kronor utöver de kontanta insatser de gjort. De hade icke reda på detta, förrän de fingo sina medlemsbrev, och i många fall visste de det icke, förrän deras reverser blevo uppsagda. När deras reverser på sin tid blevo uppsagda, kom ett hundratal medlemmar hem till mig och frågade, om det kunde vara möjligt, att de skulle vara skyldiga att betala sina andelar två gånger. Jag svarade, att om föreningen kommit på obestånd och trädde i konkurs, måste de, så vida de icke hade begärt utträde inom överenskommen tid dessförinnan, betala insatsen en gång till. De lugnades emellertid, när det kom ett meddelande från aktiebolaget Dur, vari tillkännagavs, att under förutsättning, att medlemmarna löste in sina reverser, ingen vidare åtgärd komme att vidtagas emot dem. Av den anledningen ha de stått kvar i föreningen. Jag kan försäkra, att när medlemmarna i januari månad i år blevo uppmärksamgjorda på att föreningen trätt i konkurs och att de skulle få betala en gång till, var det minst lika många, som kommo hem till mig och frågade, vad de skulle ta sig till, då de nu hade blivit försatta i den ställningen, att de måste göra denna inbetalning ännu en gång.

I egenskap av motionär hade jag givetvis helst sett, att utskottet mera tillmötesgått de synpunkter vi framhållit, men jag kan ändå icke annat än uttala min tacksamhet till utskottet för det beslut som fattats. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Såsom suppleant i statsutskottet ber jag få säga några korta ord angående denna fråga. Jag yrkade avslag på motionerna i avdelningen men har icke sedan haft något inflytande på utgången av frågan, då jag som sagt endast såsom suppleant deltagit i utskottsarbetet.

Jag har emellertid sagt min mening och den är, att jag tycker att konsekvensen i detta fall är litet riskabel. Vart skulle det bära hän, om man skulle lösa dylika frågor på detta sätt? När man ingått en förbindelse och skrivit under den, får man väl stå sitt kast. Att nu befria en hel massa folk från deras förbindelser på detta sätt kan ha sådana svåra konsekvenser, menar jag, att riksdagen härvidlag borde tänka sig för.

Jag har som sagt varit och är av den åsikten, att detta förslag bör avslås, och jag ber också, herr talman, att nu få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Blott ett par repliker, herr talman! Jag tror inte att herr Eriksson i Toftered skall finna, om han blir i tillfälle att genomläsa protokollet från denna debatt, att jag velat komma de fattiga och små andelsteck-

Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden. (Forts.)
narna till livs. Jag bestrider emellertid uttryckligen, att samtliga tecknare äro fattiga och små, och därför har jag sagt, att det härvidlag borde förfaras i vanlig ordning. Konkursförvaltningen borde väl försöka träffa en uppgörelse med dem som tecknat ansvarsförbindelse. Är det då så att de icke kunna betala något, antar jag att konkursförvaltningen skulle vara så pass klok, att den icke ådrog konkursmassan stora kostnader genom ett utkrävningsförfarande, som icke hade utsikter att ge någonting. Men där det å andra sidan finns personer som ha möjlighet att betala något, vore det väl ändå rimligt, att man toge ut den delen utav dem; de som så kunde, finge väl betala allt.

Vad blir det för konsekvenser utav den här föreslagna metoden? Här inträffar en konkurs, låt oss säga i ett kooperativt företag. Den kan nu inte inträffa, ty där är det annorlunda organiserat, men teoretiskt är det ju möjligt. Man har tecknat på förbindelser därvidlag, och när man sedan inte kan betala, så säger man bara: ja, det är svårt nu, o. s. v., låt nu staten betala! Det är ju orimligt bara detta, att riksdagen skall ge på hand möjligheten att använda ett sådant förfaringssätt.

Till herr Magnusson i Skövde vill jag säga, att jag ju icke påstått att Malmö valskvarn och Jordbrukarbanken få mera än den summa som här är angiven, 450,000 kronor, för den händelse detta belut går igenom. Jag har däremot sagt, att genom att staten, aktiebolaget Dur alltså, som är en utav de tre fordringsägarna, avstår från sin fordran, ökas dessa borgenärers möjligheter att få ut intill 450,000 kronor. Jag skulle tro, att man svårigen kan bestrida den saken. Nu har det sagts mig, att detta i realiteten icke spelar så stor roll, ty både Jordbrukarbanken, som är andre fordringsägare, och Malmö valskvarn, som är tredje fordringsägare, äro reellt sett statens företag. Så kan man resonera. Men vad är det då för metoder att putsa upp Jordbrukarbankens och Malmö valskvarns bokslut, genom att lägga en del av de förluster, som dessa bolag eljest skulle komma att bära, på skattebetalarna.

När vi 1934 rekonstruerade Lantmännens riksförbund genom tecknande av aktier i Jordbrukarbanken, hade vi, som de utav kammarens ledamöter erinra sig, vilka den gången voro med, en mycket lång debatt om saken här i kammarerna. Det underströks då både av regeringens ledamöter och av dem som hade undersökt saken i förväg och företrädde den linjen, att staten skulle träda emellan, ävensom av en hel del kammarledamöter, att nu skulle vi teckna ett riktigt stort belopp för att icke i framtiden tvingas återkomma. Nu äro vi här igen. Nu är det ytterligare en och en halv miljon som staten eller skattebetalarna skola satsa på grund av den här historien. Jag tror inte att riksdagens anseende, i varje fall inte inom ekonomiska kretsar, stiger genom ett dylikt lättsinnigt — icke i ond mening lättsinnigt men i varje fall ekonomiskt lättsinnigt — handhavande av allmänhetens medel. För egen del, herr talman, finner jag detta handlingssätt stridande emot min uppfattning om hur man skall sköta ekonomi. Jag skulle kunna ta ett näraliggande exempel. Beträffande en stor konkurs, där massor av folk sutto fast, har man icke kommit och krävt, åtminstone inte för de små, att staten skulle gå emellan. De fingo satsa in, och kunde de icke detta, måste de skaffa pengar genom att ikläda sig nya skulder. Jag tycker verkligen man bör ta hänsyn till detta även i denna fråga.

Herr Carleson: Herr talman! Sedan här från ett håll framställts ett avslagsyrkande, vill jag säga, att jag för min del kommer att biträda detsamma.

Med tillämpande av den här föreslagna metoden skulle vi fullfölja en väg, som utmynnar i att staten skulle efterskänka sin rätt till förmån för enskilda, ehuru det onekligen vore naturligtast att dessa själva finge reda upp sina af-

'Ang. Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden. (Forts.)
färer. I varje fall håller jag med herr Kilbom om att det härvidlag borde ske en behovsprövning, att man sålunda skulle låta konkursförvaltningen sköta om det hela så att den, utan att vara alltför hårdhänt, försökte få in vad vederbörande äro skyldiga att inbetala.

Herr talman! Jag ber som sagt att få biträda herr Olofssons i Digernäs yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr **Skoglund**: Herr talman! När man från olika håll framhållit, att den princip, som här kommit till uttryck, är ganska betänklig, så är den uppfattningen nog riktig. Det som emellertid lugnar mina farhågor är att statsutskottets fjärde avdelning och statsutskottet i dess helhet ha ägnat frågan en noggrann prövning. Statsutskottet skriver bl. a., att de enskilda medlemmarnas behov av lindring skall avvägas efter deras behov och ekonomiska villkor. Under sådana förhållanden tycker jag, att man brutit udden av vad vi här rikta oss emot, nämligen en generell avskrivning, oavsett ekonomiska villkor. Då jag vet, hur besvärligt det kan bli, om konkursförvaltningen under den tid, som ligger framför oss, innan riksdagen ånyo sammanträder, skulle gå i författning om att indriva dessa avgifter även av dem, som ekonomiskt ha det rätt svårt, tror jag, det är klokast, att kammaren biträder utskottets förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olofsson i Digernäs, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 160, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till arbetsdomstolen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till domstolen för ekonomiska stridsåtgärder;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader i anledning av avtal med främmande stat om handräckning i beskattningsärenden; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i propositionen nr 249 gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Ang. extra
inkomst- och
förmögenhets-
skatt.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1935 ävensom en i ämnet väckt motion.

I en den 4 januari 1935 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 20, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1935.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats en i anledning av propositionen inom andra kammaren väckt motion, nr 116, av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att 2 § i förordningen om extra inkomst- och förmögenhetsskatt måtte beträffande skattesatsernas storlek erhålla i motionen föreslagen lydelse.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid betänkandet var fogad reservation utan angivet yrkande av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson, P. Bernhard Nilsson*, friherre *Lagerfelt*, *Lithander*, *Anderson* i Norrköping och *Brännström* i Skellefteå.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Karlsson* i Grängesberg: Herr talman! Regeringen föreslår i sin proposition att den extra inkomst- och förmögenhetsskatten för nästa år skall utgå efter samma grunder och med samma skattesatser som tidigare, och bevillningsutskottet tillstyrker regeringens förslag. Detta betyder i verkligheten, att de element inom samhället, som roffa till sig de stora inkomsterna, få sitta i orubbat bo, under det att massor av småfolk lider nöd och pressas ned i ekonomisk misär. Detta är en fördärvbringande politik, mot vilken jag och den partigrupp, jag tillhör, många gånger protesterat. Vi ha därför i år väckt motion liksom tidigare och yrkat på att skattesatserna i den extra inkomst- och förmögenhetsskatten skola höjas, främst för att bereda skattelettad åt de mindre inkomsttagarna, de som digna under både direkta och indirekta skattebördor.

Som alla veta, förhåller det sig ju så, att för både industri-, jord- och skogsarbetare ha lönerna under de senare åren pressats ned och levnadskostnaderna stegrats, särskilt genom de av riksdagen och regeringen genomförda olika regleringarna. Med all rätt ha de små inkomsttagarna förväntat, att regeringen skulle vidtaga några åtgärder för att lätta det skattetryck, som påvilar de små inkomsttagarna och föra över en större andel av skattebördan på de mera bärkraftiga. Några kraftåtgärder i den riktningen har regeringen emellertid icke vidtagit. De små inkomsttagarna skola sålunda även i fortsättningen pressas över förmåga, under det att de stora inkomsttagarna skola få sitta i orubbat bo.

Ang. extra inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

Genom en höjning av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten i enlighet med det av oss framförda förslaget skulle statskassan kunna tillföras ett belopp av bortåt 90 miljoner kronor. De skattesatser, som vi föreslå, skulle sannerligen ej försätta någon inkomsttagare i ekonomiska svårigheter. Vi ha, för att nu anföra några exempel föreslagit, att skatten för en inkomst av 20,000 kronor skall utgå med 1,170 kronor, vid en inkomst av 40,000 kronor skulle skatten utgöra 4,420 kronor, och för en person, som har en inkomst av 100,000 kronor — vid den inkomsten skulle man börja att klämma åt ordentligt med beskattningen — skulle skatten, i enlighet med av oss föreslagna skattesatser, utgå med 17,420 kronor. Regeringen föreslår i sin proposition, att de gamla skattesatserna skola bli gällande även i fortsättningen. För de inkomststorlekar, som jag nyss har nämnt, skulle skatten enligt Kungl. Maj:ts proposition uppgå till: för en inkomst på 20,000 kronor 170 kronor, för en inkomst på 40,000 kronor 620 kronor och för en inkomst på 100,000 kronor endast 2,620 kronor.

Jag anser, att det förslag, som vi framfört i vår motion, är fullt försvarbart och genomförbart, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Med hänvisning till den motivering, som återfinnes i utskottets utlåtande, ber jag att få hemställa om bifall till vad utskottet föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades uti den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1935; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater träffad handelsöverenskommelse. Därvid anförde:

*Ang. handels-
överenskom-
melse mellan
Sverige och
U. S. A.*

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag ber först att få framföra min ursäkt till kammaren för att jag tar kammarens tid i anspråk. Eftersom denna fråga är av mycket stort intresse, må det väl ändå tillåtas mig att anföra några synpunkter.

Utskottet har kommit till en fullkomligt riktig slutsats, då utskottet säger, att det kan anses tillfredsställande, att man kunnat komma till vissa handelsöverenskommelser med U. S. A. Sedan kommer utskottet till den också mycket riktiga slutsatsen att fruktodlingen kommer att lida avbräck på grund av denna överenskommelse. Det är enligt min mening synnerligen olyckligt att de förmåner, som vår handelspolitik kan giva oss på det ena eller andra området, måste medföra olägenheter på andra områden.

Ang. handelsöverenskommelse mellan Sverige och U. S. A. (Forts.)

Jag skall be att få bringa i erinran en debatt, som vi hade i riksdagen för en liten tid sedan. Den debatten rörde sig också om ett bevillningsutskotts-betänkande, nämligen nr 44. Det gällde då för statsmakterna att giva fruktodlarna någon liten förmån. Jag tillät mig då bringa i riksdagens åtanke att vi många gånger ha stått i en situation, som denna, nämligen inför ett fullbordat faktum. Det är nu ingenting annat att göra än att godkänna denna överenskommelse, som har träffats. Jag har emellertid av den anledningen velat bringa detta i åtanke. Jag ber nu statsmakterna att icke ställa sig ovilliga när det någon annan gång ifrågasättes att giva fruktodlingen eller jordbruksnäringen överhuvud taget något stöd.

Jag skall, herr talman, icke komma med något yrkande, utan jag har endast velat få detta till kammarens protokoll.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman, mina herrar! Även jag för min del ber att få göra en deklaration angående denna angelägenhet. Jag ber vidare att få vädja till regeringen. Det är med denna överenskommelse som med andra överenskommelser i den vägen, att det i regel är jordbrukarna, som få betala kostnaderna. Nu vill jag ej säga någonting annat om detta, än att jag hoppas att regeringen — i den mån det icke blir något traktatsbrott — gör en undersökning om möjligheterna för en viss lindring av frakterna mellan New York och Norrland. De som komma att få betala kostnaderna bli allt annat än glada. Man kan för övrigt också ifrågasätta, om de egentligen ha råd därtill. Jag förstår det motiv, som ligger bakom upprättandet av denna handelstraktat, och jag kommer därför icke att nu göra något yrkande. Jag har endast i detta sammanhang velat framkomma med denna erinran till regeringen.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vill endast yttra några ord i största allmänhet med anledning av det betänkande som här föreligger. Innan jag gör det vill jag emellertid säga ett ord med anledning av vad som uttalats i utskottets betänkande rörande verkningarna för fruktodlingen av den träffade överenskommelsen.

Jag äger full kännedom om vilken betydelse denna fråga har för de svenska fruktodlarna, men jag känner också, hurusom man söker tillvarataga de intressen, som dessa representera. I en handelstraktat sådan som denna, gäller det ju som alltid, att man får giva och taga. Jag vet att denna traktat icke har tillkommit utan en del svårigheter. Jag vet — det är väl ej farligt att säga — att denna fråga varit föremål för behandling i utrikesnämnden, och det är därifrån jag har min huvudsakliga kännedom om förarbetena. Jag tror mig kunna försäkra dem, som känna sig oroliga över vad som finnes intaget i traktaten, att allt är gjort för att tillvarataga våra intressen. För mig är det av en huvudsaklig betydelse, att vi nu med Amerikas förenta stater fått en verklig handelstraktat.

Vårt land och för övrigt alla andra länder ha ju haft att kämpa med stora svårigheter under de senare åren på detta område. Man har genom byteshandel snart sagt på både det ena och det andra hållet fått kämpa sig fram. Med hänsyn härtill och till de svårigheter, som alltid uppstå, när det gäller att träffa sådana här överenskommelser utan att störa överenskommelser, som äro träffade på annat håll, är det en tillfredsställelse att vi här erhållit en handelstraktat i verklig mening. Jag hoppas och tror, att den skall lända till fördel för de båda länder, som träffat överenskommelsen, och jag hoppas, att det blir en handelstraktat, som kommer att för vår del liksom för Amerikas del bli till ett värdefullt stöd i det livliga kommersiella utbyte, som äger

Ang. handelsöverenskommelse mellan Sverige och U. S. A. (Forts.)
rum mellan dessa båda länder. Det är med tanke på detta, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härefter yttrade

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det är självklart en glädje för regeringen att kunna få en enhällig anslutning till en så viktig uppgörelse, som den som här föreligger. *Herr Lindman hyllas.*

Jag begärde emellertid icke ordet för att konstatera detta utan för att säga någonting annat. Det är antagligen sista gången, som amiral Lindman i egenkap av högerns ledare sedan många år uppträder här i kammaren. Jag vill då gärna, med talmannens benägna tillåtelse, använda tillfället för att betyga herr Lindman min djupa aktning och uttala till honom mitt varma tack för den gångna tiden. Jag är övertygad om att jag därvid har mina kamrater i kammaren helt och fullt med mig.

Det skulle passa varken herr Lindman eller mig, om jag i detta ögonblick använde stora ord och klingande fraser. Vad vi här i kammaren särskilt uppskattat hos herr Lindman har varit hans rättframhet. Han har aldrig tvekat att framt träda in för sin mening. Han har varit en god stridsman och riddersman. För motståndaren har det varit både en ära och en glädje att möta honom i striden. Ingen tvivlar därpå, att all Arvid Lindmans strävan har burits av en varm önskan och en redbar vilja att genom sina insatser utvinna det enligt hans övertygelse bästa för det gemensamma. Han har därför alltid och från alla håll mötts med respekt, men också själv kunnat respektera andras ärliga mening, även när han icke kunnat dela den. Hans strålande humör har i hög grad medverkat till den goda tonen i våra debatter.

Det tillkommer icke mig att här yttra mig om Arvid Lindmans politiska gärning. Alla veta att den varit utomordentligt betydelsefull. Men jag har icke velat försumma tillfället att över stridslinjerna säga ett ärligt tack till en man som så väl förtjänar detta.

Herr **Lindman** svarade härpå med följande ord: Herr talman! För de vänliga ord, fallande utanför det ärende, som vi behandla, vilka av hans excellens statsministern, en politisk motståndare, riktats till mig, över stridslinjerna, som han själv nyss yttrade, ber jag att få framföra till honom, och därvid vänder jag mig också till kammarens talman, vice talmän samt ärade ledamöter, mitt hjärtliga och varma tack.

Det är en lång tid, under vilken jag varit ledare av lantmanna- och borgarpartiet och nu senast riksdagshögern, en lång tid, som jag suttit i Sveriges riksdag. Det har varit en tid, full av växlingar. Jag har under denna tid sett förändringar tima både i partiernas inre förhållanden och i deras förhållande till varandra. Även regeringarna ha växlat. Olika åsikter ha brutit sig emot varandra, stundom ganska starkt. Stundom ha starka hugg skiftats, som hans excellens statsministern sade. Om man försökt föra striden med ett gott humör, har detta bidragit att hjälpa över många svårigheter.

Vad jag i detta ögonblick skulle vilja tillönska Sveriges riksdag och närmast dess andra kammare, det är, att man ville bemöda sig om att alltjämt föra striden med blanka vapen. Vi kämpa, som jag uttalade för en kort tid sedan, icke mot människor utan mot åskådningar, åsikter och idéer. När striden är över, stå vi vid varandras sida i arbetet för ett gemensamt väl. Vi äro alla svenskar.

Då jag i dag lämnat ordförandeskapet för riksdagshögern, önskar jag att vi alla här i riksdagen, vilket yrke vi än utöva, vilken ställning i livet vi än ha,

Herr Lindman hyllas. (Forts.)
ville söka förena oss i en gemensam uppgift, nämligen att verka för att genom-
syra vårt folk med en känsla av stolthet över vårt stora och rika arv samt ingiva
oss själva en fast beslutsamhet att bevara och förkovra detta.

De båda senaste anförandena åhördes av kammarens ledamöter stående.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets i förevarande betänkande
gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 22.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 251 angående vissa änd-
ringar i gällande tulltaxa, m. m.; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande viss ändring av
den mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien
och Norra Irland, å andra sidan, den 15 maj 1933 avslutade handelsöverens-
kommelsen; samt

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, angående
ersättning åt personal, anlitad av utskottet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och memorial hem-
ställt.

§ 23.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Ko-
nungen, nämligen:

från första lagutskottet, nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr
19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till ut-
landet m. m.;

från andra lagutskottet, nr 300, i anledning av väckta motioner angående
lagstiftning till arbetsfredens främjande med mera;

från jordbruksutskottet:

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
rätt i vissa fall till jakt å vildkanin m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 274, i anledning av väckta motioner om åtgärder till höjande av skogs-
brukets ekonomiska bärkraft m. m.;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställning angående nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en vir-
kesmätningsslånefond; och

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.
under budgetåret 1935/1936 i vad rör jordbruksärenden;

från sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet:

nr 295, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag
om virkesmätning, dels och i ämnet väckta motioner; och

nr 296, i anledning av väckta motioner angående beredande av medinflytande
åt skogsägare vid handhavandet av flottningsföreningarnas angelägenheter;

från riksdagens kansli, nr 308, angående ordnande av kommissionärsverksamhet vid rikets överdomstolar och städernas rättsväsen; samt

från särskilda utskottet:

nr 298, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkpensionering m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

§ 24.

Till bordläggning anmälades:

andra lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 39, angående arvode åt byråchefen K. Persson, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björck</i> i Kristianstad	under 2 dagar fr. o. m. den 11 juni,
» <i>Lindqvist</i>	» 4 » » 8 »
» <i>Olsson</i> i Närlinge	» 3 » » 9 » och
» <i>Sandström</i>	» 3 » » 11 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.8 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.

Lördagen den 8 juni.

Kl. 10.30 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 39, angående arvode åt byråchefen K. Persson, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Kammaren biföll vad utskottet och budgetdeputerade i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 12 dennes ämnade besvara herr Holmströms interpellation angående ändring i gällande bestämmelser och organisation för statens isbrytare.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skattefrihet för viss förmån av hyresavdrag;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1935;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1935;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater träffad handelsöverenskommelse;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 251 angående vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande viss ändring av den mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien och Norra Irland, å andra sidan, den 15 maj 1933 avslutade handelsöverenskommelsen;

från första lagutskottet, nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för tiden från och med den 1 maj 1935 till och med den 30 juni 1936; samt

från riksdagens kansli:

nr 310, angående fribrevsrätt för rikets sjömanshus; och

nr 311, angående utredning om bestämmelser rörande för byggnader gemensamma brandmurar.

§ 5.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets betänkande, nr 68, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1935/1936, m. m.;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, angående ersättning till utskottets tjänstemän m. fl.; samt

särskilda utskottets memorial, nr 3, angående arvode åt utskottets sekreterare m. fl.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Pehrsson i Bramstorp under 8 dagar från och med denna dag.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.37 f. m.

In fidem
Per Cronvall.
